

Marzena Trajer¹, Krystyna Krzyżanowska² ✉

¹Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, ²Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Rolnictwo ekologiczne w Polsce i perspektywy jego rozwoju w kontekście PROW 2014–2020

Streszczenie. Celem opracowania było określenie pozycji polskiego rolnictwa ekologicznego na tle rolnictwa ekologicznego w Unii Europejskiej (UE), regionalnego rozmieszczenia producentów ekologicznych w Polsce, a także rozpoznanie zakresu wsparcia finansowego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2014–2020. W artykule wykorzystano dane wtórne i zastosowano metodę analizy porównawczej. Pod względem liczby gospodarstw ekologicznych Polska w 2015 r. zajęła szóstą pozycję w UE. Z analizy wynika, że najwięcej wniosków o dofinansowanie produkcji ekologicznej w ramach działania „Rolnictwo ekologiczne” zostało zrealizowanych w województwach z największą liczbą gospodarstw ekologicznych w Polsce, a więc zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim.

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne, Unia Europejska, PROW 2014–2020

Wstęp

Rolnictwo ekologiczne należy do systemu gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej w obrębie gospodarstwa. Produkcja prowadzona metodami ekologicznymi umożliwia wytworzenie produktu naturalnymi metodami produkcji, nienaruszającymi równowagi przyrodniczej¹. Zasada ta dotyczy wszystkich rodzajów i etapów produkcji – zarówno produkcji roślinnej, chowu i hodowli zwierząt, produktów akwakultury, jak i przetwórstwa. Produkcja w ekologicznym gospodarstwie rolnym jest prowadzona zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, uaktywnia biologiczne procesy poprzez stosowanie naturalnych środków produkcji oraz zapewnia trwałą żyzność gleby, zdrowotność roślin i zwierząt. W szczególności produkcja ta polega na stosowaniu prawidłowego płodozmianu i innych naturalnych metod utrzymywania lub podwyższania biologicznej aktywności i żyzności gleby. Ważny jest również taki dobór gatunków i odmian roślin ras zwierząt, który uwzględniałby ich naturalną odporność na choroby².

¹ S. Szarek: Regionalne zróżnicowanie rolnictwa ekologicznego w Polsce, *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2015, 1(35), s. 125.

² I. Molenda-Grysa: Przesłanki produkcji żywności ekologicznej w Polsce – typologia potencjałów, *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 2016, t. 103, z. 3, s. 66.

Warunki środowiskowe, strukturalne, społeczne i historyczne spowodowały, że polskie rolnictwo ma predyspozycje do stosowania ekologicznych metod produkcji żywności. W Polsce zużycie chemicznych środków produkcji było zawsze niższe niż w większości krajów europejskich, dlatego jakość ekologiczna przestrzeni produkcyjnej w rolnictwie, a także jej różnorodność biologiczna należą do najlepszych w Europie.

Bardzo często podkreśla się dwoistą naturę systemu rolnictwa ekologicznego. Jest to z jednej strony przede wszystkim system wpływający pozytywnie na środowisko naturalne, co z kolei przyczynia się do osiągnięcia szeroko rozumianych korzyści rolnośrodowiskowych. Z drugiej jednak rolnictwo ekologiczne jest odpowiedzią na zmieniającą się strukturę popytu na rynku. Po wielkiej fascynacji świata produkcją żywności w warunkach przemysłowych konsument coraz częściej stwierdza, że tylko żywność powstała w warunkach jak najbardziej zbliżonych do naturalnych spełni jego oczekiwania³. Część konsumentów skłania się ku tym produktom, chce je kupować i zazwyczaj płaci za nie wyższą cenę niż za produkty, które nie zostały wytworzone takimi metodami. Zgodnie z tym podejściem system rolnictwa ekologicznego jest systemem rynkowym.

Działania na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego stwarzają możliwości rozwiązywania problemów związanych z ochroną środowiska, dobrostanem zwierząt, a także rozwojem obszarów wiejskich przy jednoczesnym wytwarzaniu żywności wysokiej jakości. Produkcja prowadzona metodami ekologicznymi, wykorzystująca zasoby przyrodnicze jest najbardziej przyjazną dla środowiska i wpływa na znaczne ograniczenie zewnętrznych środków do produkcji. Rolnictwo ekologiczne spełnia jednak nie tylko rolę związaną z produkcją żywności, ale wpływa na utrzymanie i zwiększenie różnorodności biologicznej i walorów przyrodniczych rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Dodatkowo rolnictwo ekologiczne poprzez swoją pracochłonność wpływa na zwiększenie zatrudnienia na obszarach wiejskich. Produkcja rolnicza metodami ekologicznymi ma coraz większe znaczenie, o czym świadczy wartość globalnego rynku produktów ekologicznych, która w 2014 roku przekroczyła 80 mld dolarów. Rolnictwo ekologiczne jest rozwijane w 172 krajach świata i zajmuje powierzchnię 43,7 mln ha użytków rolnych uprawianych przez 2,3 mln rolników⁴. Unia Europejska jest drugim (po USA i Kanadzie) rynkiem zbytu produktów ekologicznych na świecie. Globalne tendencje widoczne są również w Polsce. Konsumentci coraz bardziej świadomie wybierają produkty żywnościowe, kierując się nie tylko ceną czy wyglądem, ale zwracając uwagę na ich walory prozdrowotne. O wyborze produktów ekologicznych decydują również zalety związane z ochroną środowiska. Sprzyja to popularyzacji rolnictwa ekologicznego, które promuje zachowanie bioróżnorodności, a także ochronie środowiska i walorów krajobrazowych. Pozytywną tendencją jest wzrost zaufania polskich konsumentów do żywności ekologicznej, co stanowi dobrą prognozę na

³ D. Komorowska: Efektywność ekologicznych gospodarstw sadowniczych w porównaniu do konwencjonalnych, Zeszyty Naukowe SGGW. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 2016, 115, s. 91.

⁴ T. Miś, D. Zajac: Problemy rozwoju rolnictwa ekologicznego w regionie o rozdrobnionej strukturze obszarowej, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2017, 3, s. 21.

przyszłość⁵. Program Europejskiego partnerstwa na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (ang. EIP-AGRI)⁶ potwierdza, że sektor rolnictwa ekologicznego jest w wielu aspektach liderem całego rolnictwa, ale potrzebuje on ciągłego rozwoju i innowacyjnych rozwiązań (Europejskie Partnerstwo Innowacji). Zdaniem autorów, w Polsce konieczny jest rozwój innowacyjnych rozwiązań, a także zaangażowanie producentów ekologicznych w Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa w celu poszukiwania możliwości innowacji w rolnictwie ekologicznym, w tym wzajemnej wymiany doświadczeń, rozwijania pomysłów, wiedzy i innowacyjnych przedsięwzięć. Ten rodzaj partnerstwa ma na celu mobilizować wiedzę naukową i praktyczną do postępu innowacji, przyspieszyć powstawanie nowych rozwiązań, co z kolei powinno pomóc w lepszym ukierunkowaniu badań naukowych mających na celu zaspokojenie potrzeb rynkowych w zakresie żywności ekologicznej.

Cel i metodyka badań

Celem opracowania jest przybliżenie pozycji polskiego rolnictwa ekologicznego na tle rolnictwa ekologicznego w UE, regionalnego rozmieszczenia producentów ekologicznych w Polsce, a także rozpoznanie zakresu wsparcia finansowego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2014–2020. W artykule zastosowano metodę analizy porównawczej. Wykorzystano dane wtórne pochodzące z Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, GUS i Eurostatu oraz literaturę przedmiotu. Wyniki badań przedstawiono w formie opisowej, tabelarycznej i graficznej.

Rolnictwo ekologiczne w krajach Unii Europejskiej

Rynek produktów ekologicznych w Unii Europejskiej rozwija się dynamicznie. Wartość sprzedaży detalicznej w całej UE w 2015 r. wyniosła 27,1 mld euro, co oznacza wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 12,7%. Unijny rynek produktów ekologicznych pod względem wartości sprzedaży detalicznej plasuje się na drugiej pozycji w świecie po rynku północnoamerykańskim (39 mld euro)⁷.

W Unii Europejskiej w 2015 r. powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzono produkcję ekologiczną, wyniosła 11,1 mln ha. Wśród krajów o największej powierzchni upraw ekologicznych znalazły się: Hiszpania (2,0 mln ha), Włochy (1,5 mln ha), Francja (1,3 mln ha) oraz Niemcy (1,1 mln ha). Areał upraw ekologicznych w czterech

⁵ Strefa Inspiracji Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, Moda na rolnictwo ekologiczne stała się faktem, www.kowr.gov.pl (dostęp: 20.11.2017).

⁶ Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa (EIP-AGRI) stworzono w 2012 r. Ma ono przyczynić się do realizacji strategii Unii Europejskiej „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Intensyfikacja badań i innowacji jest jednym z pięciu głównych celów tej strategii, która promuje nowe interaktywne podejście do wspierania innowacji, http://ec.europa.eu/agriculture/research-innovation/eip-agriculture_pl (dostęp: 20.11.2017).

⁷ FiBL&IFOAM: The World of Organic Agriculture, Frick and Bonn 2017.

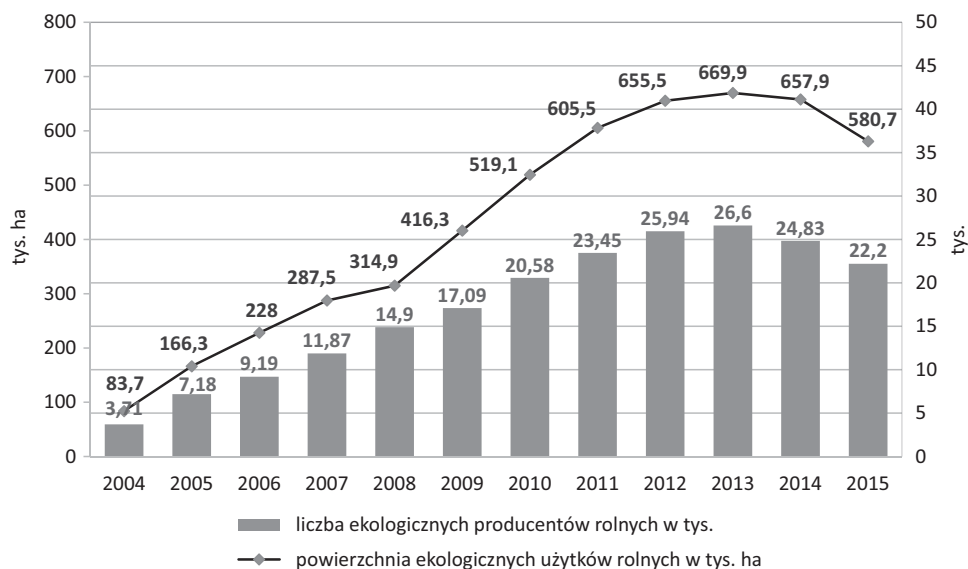
wymienionych państwach stanowił ponad połowę powierzchni upraw ekologicznych w UE. Na kolejnych miejscach znajdowały się Polska (0,58 mln ha), Austria (0,55 mln ha) i Szwecja (0,52 mln ha). Szczegółowe dane dotyczące powierzchni upraw ekologicznych w Unii Europejskiej przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w UE w latach 2012–2015 (ha)

Wyszczególnienie	Lata			
	2012	2013	2014	2015
Austria	533 230	526 689	525 521	552 141
Belgia	59 718	62 471	66 704	68 818
Bułgaria	39 138	56 287	47 914	118 552
Chorwacja	31 904	40 660	50 054	75 883
Cypr	3 923	4 315	3 887	4 699
Czechy	468 670	474 231	472 663	478 033
Dania	194 706	169 310	165 773	166 788
Estonia	142 065	151 164	155 560	155 806
Finlandia	197 751	204 810	210 649	225 235
Francja	1 030 881	1 060 755	1 118 845	1 322 911
Grecja	462 618	383 606	362 826	407 069
Hiszpania	1 756 548	1 610 129	1 710 475	1 968 570
Holandia	48 038	48 936	49 159	49 273
Irlandia	52 793	53 812	51 871	73 037
Litwa	156 539	165 885	164 390	213 579
Luksemburg	4 130	4 447	4 490	4 216
Łotwa	195 658	185 752	203 443	231 608
Malta	37	7	34	30
Niemcy	959 832	1 008 926	1 033 807	1 060 291
Polska	655 499	669 863	657 902	580 731
Portugalia	200 833	197 295	212 346	241 375
Rumunia	288 261	286 896	289 252	245 924
Słowacja	164 360	157 848	180 307	181 882
Słowenia	35 101	38 664	41 237	42 188
Szwecja	477 684	500 996	501 831	518 983
Wlk. Brytania	590 011	558 718	521 475	495 929
Węgry	130 607	130 990	124 841	129 735
Włochy	1 167 362	1 317 177	1 387 913	1 492 579
Ogółem	10 047 897	10 070 639	10 315 169	11 105 865

Źródło: opracowanie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa na podstawie danych Eurostat (dostęp: 10.02.2017).

Wejście Polski do struktur UE dało krajowym producentom szansę na rozwój rolnictwa. Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce w latach 2005–2013 wzrosła z 7,2 tys. do 26,6 tys. W 2015 r. liczba gospodarstw ekologicznych wyniosła 22,3 tys. Pod względem liczby tych gospodarstw Polska w 2015 r. znajdowała się na szóstym miejscu w Unii Europejskiej za Włochami (52,6 tys.), Hiszpanią (34,6 tys.), Francją (28,8 tys.), Niemcami (25,1 tys.) oraz Austrią (23,1 tys.). Krajowi rolnicy stanowili 8,2% unijnych ekologicznych producentów rolnych. Biorąc pod uwagę powierzchnię ekologicznych arealów, Polska w 2015 r. znajdowała się na piątym miejscu w UE (581 tys. ha) za Hiszpanią (1968 tys. ha), Włochami (1492 tys. ha), Francją (1322 tys. ha) oraz Niemcami (1060 tys. ha). Dane na ten temat przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Liczba ekologicznych producentów rolnych i powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w Polsce w latach 2004–2015

Źródło: opracowanie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa na podstawie danych IJHARS: Raporty o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2005–2014 oraz Eurostat (dostęp: 10.02.2017).

W 2014 r. liczba gospodarstw ekologicznych spadła poniżej poziomu z lat 2012–2013. Wzrost nastąpił tylko w województwie podlaskim, a najmniejszy spadek w województwie warmińsko-mazurskim. W efekcie zmianie uległo również ich rozmieszczenie przestrzenne.

Najwięcej gospodarstw ekologicznych funkcjonowało na terenie województw: warmińsko-mazurskiego (4,2 tys.; 17% ogółu gospodarstw ekologicznych w kraju), zachodniopomorskiego i podlaskiego (odpowiednio 3,5 i 3,4 tys.; po 14%) oraz mazowieckiego (2,4 tys.; 10%). Łącznie w tych czterech województwach funkcjonowało 55% gospodarstw ekologicznych w Polsce. Najmniej gospodarstw ekologicznych było w województwach opolskim (75; 0,3%) i śląskim (230; 0,9%).

Tabela 2. Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych w Polsce w ujęciu przestrzennym w latach 2005–2014

Województwo	Lata									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dolnośląskie	395	481	652	879	1 021	1 227	1 322	1 312	1 189	1 046
Kujawsko-pomorskie	145	173	217	258	279	327	371	390	415	401
Lubelskie	774	1 072	1 402	1 566	1 710	1 962	2 065	2 174	2 129	1 975
Lubuskie	188	256	361	480	579	833	1 081	1 356	1 422	1 370
Łódzkie	171	218	261	314	366	420	478	518	528	508
Małopolskie	1 187	1 363	1 627	2 100	2 197	2 156	2 138	2 103	1 838	1 378
Mazowieckie	852	1 028	1 215	1 481	1 673	1 935	2 140	2 373	2 609	2 374
Opolskie	38	46	53	62	63	79	86	90	88	75
Podkarpackie	855	1 164	1 577	1 892	2 014	2 091	2 045	1 940	1 750	1 475
Podlaskie	482	628	847	1 160	1 528	2 033	2 440	2 924	3 407	3 432
Pomorskie	180	222	273	392	494	648	763	894	893	847
Śląskie	92	116	143	176	199	228	238	236	242	230
Świętokrzyskie	785	892	995	1 165	1 170	1 243	1 296	1 288	1 207	992
Warmińsko-mazurskie	432	586	773	1 059	1 514	2 279	3 033	3 793	4 235	4 234
Wielkopolskie	202	264	415	516	588	748	888	974	1 006	966
Zachodniopomorskie	404	678	1 059	1 396	1 696	2 373	3 065	3 579	3 640	3 526
Ogółem	7 182	9 187	11 870	14 896	17 091	20 582	23 449	25 944	26 598	24 829

Źródło: opracowanie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa na podstawie danych IJHARS: Raporty o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2005–2014.

W Polsce w latach 2014–2015 areal ekologicznych użytków rolnych uległ zmniejszeniu z 670 tys. ha w 2013 r. do 581 tys. ha w 2015 r. Udział ekologicznych użytków rolnych, w stosunku do użytków rolnych ogółem, w skali całego kraju wynosił średnio 3,1% w 2012 r., 3,8% w 2014 r. i 3,5% w 2015 r. W 2015 r. największy udział gruntów wykorzystywanych do produkcji ekologicznej w areale użytków rolnych ogółem odnotowano w województwie zachodniopomorskim (12% użytków rolnych ogółem), lubuskim (10%) oraz warmińsko-mazurskim (9%), natomiast najmniejszy w województwie opolskim (0,45%).

Według danych z 2014 r. w Polsce 80,7% gospodarstw ekologicznych prowadziło wyłącznie produkcję roślinną, a 19,3% zarówno produkcję roślinną, jak i zwierzęcą. W 39,4% gospodarstw łączono produkcję ekologiczną z produkcją konwencjonalną⁸.

⁸ Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013–2014, IJHARS, Warszawa 2015 oraz Eurostat.

Tabela 3. Powierzchnia użytków rolnych i udział ekologicznych użytków rolnych w strukturze użytków rolnych w Polsce w latach 2012–2015

Województwo	Powierzchnia użytków rolnych ogółem (ha)					Udział ekologicznych użytków rolnych w użytkach rolnych ogółem (%)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Dolnośląskie	953 314	922 942	934 909	909 515	909 515	3,61	3,36	3,59	3,04	3,04
Kujawsko-pomorskie	1 010 336	1 052 265	1 066 599	1 064 011	1 064 011	0,69	0,85	0,96	0,89	0,89
Lubelskie	1 406 987	1 375 661	1 387 794	1 443 958	1 443 958	2,00	2,28	2,35	2,05	2,05
Lubuskie	484 425	407 942	439 149	391 225	391 225	6,53	8,70	10,11	10,06	10,06
Łódzkie	986 321	982 454	957 662	972 327	972 327	0,57	0,74	0,91	0,87	0,87
Małopolskie	573 822	558 366	539 229	537 466	537 466	3,29	2,72	2,67	2,17	2,17
Mazowieckie	2 011 554	1 901 921	1 885 544	1 931 190	1 931 190	1,95	2,42	2,68	2,32	2,32
Opolskie	518 269	523 126	486 368	496 620	496 620	0,35	0,49	0,51	0,45	0,45
Podkarpackie	611 085	584 126	574 807	574 233	574 233	4,31	4,43	3,60	2,52	2,52
Podlaskie	1 083 439	1 074 104	1 078 017	1 058 258	1 058 258	3,62	4,17	4,76	4,59	4,59
Pomorskie	747 326	738 279	732 383	759 909	759 909	2,84	2,86	3,44	2,89	2,89
Śląskie	377 386	382 552	366 263	356 706	356 706	1,47	1,48	1,89	1,63	1,63
Świętokrzyskie	498 641	499 402	484 753	481 270	481 270	2,29	2,55	2,37	2,20	2,20
Warmińsko-mazurskie	1 037 694	1 021 073	997 902	994 569	994 569	6,52	7,26	9,03	9,35	9,35
Wielkopolskie	1 800 084	1 748 180	1 795 064	1 736 869	1 736 869	1,62	1,85	2,09	1,76	1,76
Zachodniopomorskie	868 515	836 768	831 946	837 144	837 144	10,36	11,77	13,91	12,39	12,39
Ogółem	14 969 200	14 609 161	14 558 389	14 545 270	14 545 270	3,05	3,37	3,82	3,45	3,45

Źródło: opracowanie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa na podstawie danych GUS.

Możliwości wsparcia finansowego rolnictwa ekologicznego z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020) jest najważniejszym narzędziem wsparcia rozwoju obszarów wiejskich. Dzięki PROW 2014–2020 realizuje się „Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa”, w tym cel ogólny i te cele szczegółowe strategii, które odpowiadają misji i celom wspólnej polityki rolnej oraz unijnym priorytetom rozwoju obszarów wiejskich. Wsparcie w ramach PROW 2014–2020 jest również najważniejszym narzędziem realizacji „Ramowego Planu Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2014–2020”.

W ramach PROW 2014–2020 producenci ekologiczni mogą wnioskować o wsparcie na zasadach ogólnych w ramach wszystkich działań. Należy jednak zaznaczyć, iż są również specjalne działania dla producentów ekologicznych oraz działania zakładające preferencje dla produkcji ekologicznej.

W PROW 2014–2020 producenci ekologiczni mogą otrzymywać wsparcie do powierzchni upraw prowadzonych zgodnie z przepisami o rolnictwie ekologicznym w ramach działania „Rolnictwo ekologiczne”. Zakres tego działania obejmuje wspieranie dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmą się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007. Wszystkie uprawy deklarowane do wsparcia finansowego w ramach działania „Rolnictwo ekologiczne” podlegają tak jak dotychczas kontroli upoważnionych jednostek certyfikujących. Beneficjentem może być rolnik aktywny zawodowo, mający gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha, który zobowiąże się do realizacji rolnictwa ekologicznego przez okres 5 lat oraz do przestrzegania wymagań wynikających z poszczególnych pakietów/wariantów ekologicznych. Rolnik, który zdecyduje się na przestawienie gospodarstwa na system ekologiczny, może otrzymać w ramach nowego PROW 2014–2020 pomoc finansową w wysokości od 428 zł do 1882 zł/ha⁹. Przestrzenne zróżnicowanie dofinansowania rolnictwa ekologicznego przedstawiono w tabeli 4.

Jak wynika z analizy przeprowadzonej do 30 września 2017 r., najwięcej wniosków o dofinansowanie produkcji ekologicznej zostało przyjętych i zrealizowanych w województwach warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i podlaskim, co było skorelowane z największą liczbą gospodarstw ekologicznych występujących na tych terenach.

W ramach PROW 2014–2020 producenci ekologiczni mogą również wnioskować o wsparcie na zasadach ogólnych w ramach wszystkich działań. Jedną z możliwości jest działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”, w ramach którego są realizowane dwa poddziałania: „Wsparcie dla nowych uczestników systemów jakości” i „Wsparcie na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych”. Poddziałanie „Wsparcie dla nowych uczestników systemów jakości” polega na refundacji kosztów stałych wynikających z udziału rolnika w systemie jakości, w tym rolnictwa ekologicznego, przez maksymalny okres trzech lat. Wsparcie udzielane jest jako roczna

⁹ T. Miś, D. Zając: op.cit., s. 21.

Tabela 4. Zrealizowane płatności z PROW 2007–2013 i 2014–2020 w ramach działania „Rolnictwo ekologiczne” (stan na 30.09.2017)

Województwo	Zrealizowane płatności		Zrealizowane płatności z PROW 2007–2013		Zrealizowane płatności z PROW 2014–2020	
	liczba beneficjentów	kwota ogółem (tys. zł)	liczba beneficjentów	kwota ogółem (tys. zł)	liczba beneficjentów	kwota ogółem (tys. zł)
Dolnośląskie	861	28 380,9	603	16 383,6	313	11 997,3
Kujawsko-pomorskie	366	11 554,3	268	7 757,9	131	3 796,4
Lubelskie	1 975	38 047,4	1 335	23 213,7	771	14 833,7
Lubuskie	1 306	58 847,7	1 041	41 825,1	342	17 022,7
Łódzkie	485	12 318,7	331	7 530,9	195	4 787,8
Małopolskie	1 121	13 144,9	864	9 407,7	311	3 737,2
Mazowieckie	2 234	56 270,1	1 618	35 306,1	762	20 964,0
Opolskie	73	3 802,7	48	1 897,5	32	1 905,1
Podkarpackie	1 239	15 806,5	901	10 487,8	418	5 318,7
Podlaskie	3 493	69 017,4	2 684	48 620,9	1 026	20 396,5
Pomorskie	779	29 198,2	586	18 743,3	240	10 454,9
Śląskie	183	5 893,7	143	4 527,4	54	1 366,3
Świętokrzyskie	882	12 170,1	679	8 937,3	251	3 232,8
Warmińsko-mazurskie	4 383	135 308,9	3 344	90 942,3	1 323	44 366,6
Wielkopolskie	802	34 617,2	624	23 957,2	234	10 660,0
Zachodnio-pomorskie	3 166	135 901,7	2 619	97 106,9	797	38 794,8
Razem	23 325	660 280,4	17 673	446 645,6	7 196	213 634,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

płatność motywująca, której poziom zostanie ustalony na podstawie kosztów faktycznie wynikających z udziału w systemie jakości. Koszty podlegające refundacji obejmują koszty przystąpienia do systemu jakości i roczne koszty uczestnictwa w tym systemie. Do kosztów kwalifikowalnych mogą być zaliczone wydatki poniesione na niezbędne kontrole procesu produkcji z wymaganiami danego systemu. W ramach drugiego poddziałania „Wsparcie na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych” wspierane są działania o charakterze informacyjno-promocyjnym, mające na celu popularyzację i wspomaganie identyfikacji m.in. produktów ekologicznych, a tym samym zwiększenie popytu na te produkty na rynku wewnętrznym. W ramach tego działania o wsparcie mogą ubiegać się grupy producentów, a więc grupy, w skład których mogą wchodzić także przetwórcy uczestniczący w systemie jakości. Wsparcie w ramach tego poddziałania

polega na refundacji 70% kosztów kwalifikowalnych poniesionych na przeprowadzenie działań informacyjno-promocyjnych.

Producenci ekologiczni mogą również skorzystać z działania „Tworzenie grup i organizacji producentów”. Beneficjentami tego działania mogą być zarejestrowane grupy producentów lub organizacje producentów, które spełnią dodatkowe warunki kwalifikowalności określone w PROW 2014–2020. Wsparcie w ramach tego działania jest realizowane w formie rocznych płatności w okresie pierwszych pięciu lat od rejestracji grupy producentów lub powstania organizacji producentów. Wsparcie będzie stanowiło procentowy ryczałt od wartości przychodów netto beneficjenta ze sprzedaży produktów lub grup produktów, wytworzonych w gospodarstwach rolnych jego członków w poszczególnych latach i sprzedanych odbiorcom niebędącym jego członkami.

Kolejnym działaniem, które w istotnym stopniu może przyczynić się do rozwoju polskiego rolnictwa ekologicznego, jest działanie „Inwestycje w środki trwałe” w ramach poddziałań „Modernizacja gospodarstw rolnych” i „Przetwórstwo i marketing produktów rolnych”. W ramach poddziałania „Modernizacja gospodarstw rolnych” przewidziane są preferencje dla rolnictwa ekologicznego. Tutaj stosuje się kryteria selekcji, które ukierunkowują pomoc na operacje dotyczące budowy lub modernizacji budynków inwentarskich oraz operacji, które wpłyną na zwiększenie uczestnictwa w rynku, zróżnicowanie produkcji rolnej lub dotyczą produkcji ekologicznej. Z powyższego wynika, że w ramach przeprowadzanych naborów operacje dotyczące m.in. produkcji ekologicznej będą dodatkowo premiowane spośród innych operacji spełniających kryteria kwalifikowalności i finansowane w pierwszej kolejności. W ramach poddziałania „Przetwórstwo i marketing produktów rolnych” kryteria wyboru będą uwzględniać m.in. operacje dotyczące wnioskodawców uczestniczących we wspólnotowych lub krajowych systemach jakości lub przetwarzających produkty rolne pochodzące bezpośrednio od producentów ekologicznych. W ramach poddziałania „Restrukturyzacja małych gospodarstw” pomoc jest przyznawana na restrukturyzację gospodarstwa w kierunku produkcji żywnościowych lub nieżywnościowych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży i sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz przetwórstwa produktów rolnych pochodzących głównie z gospodarstwa. Za szczególnie istotne uznano, że mniejsze gospodarstwa (o wielkości ekonomicznej do 6 tys. euro), których posiadacze prowadzą produkcję ekologiczną lub zainteresowani są podjęciem takiej produkcji, będą objęci preferencjami w ramach tego poddziałania.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020 realizowane jest wsparcie szkoleniowe w ramach działania „Transfer wiedzy i działalność informacyjna”. Realizacja tego działania ma umożliwić zarówno zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich oraz wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją, jak również promować uczenie się przez całe życie. W ramach poddziałania „Szkolenia zawodowe i nabywanie umiejętności” wsparcie będzie udzielane na szkolenia ukierunkowane na rozwój wiedzy i umiejętności zawodowych dotyczące zagadnień związanych w szczególności m.in. z technologią i organizacją produkcji w gospodarstwie, w tym produkcji ekologicznej.

Nowym działaniem w PROW 2014–2020 jest działanie „Współpraca” – umożliwiające funkcjonowanie Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz zrównoważonego i wydajnego rolnictwa (EPI). Wsparcie dotyczy form współpracy prowadzących do uzyskania nowych produktów, procesów, typów organizacji, w tym również nowych zakresów, tematów współpracy dla już istniejących grup podmiotów współpracujących przy realizacji nowych, wspólnych przedsięwzięć. Oczekiwanym efektem współpracy podmiotów powinny być nowe, innowacyjne rozwiązania praktycznych problemów zidentyfikowanych przez zainteresowane strony. W ramach działania wspierane będzie tworzenie i funkcjonowanie partnerstw zrzeszających rolników (w tym grup producentów rolnych, spółdzielni rolniczych, jednostek naukowych, przedsiębiorców, posiadaczy lasów, organizacji pozarządowych, podmiotów doradczych), które w ramach grup operacyjnych na rzecz innowacji (EPI) będą wspólnie opracowywać nowe rozwiązania do zastosowania w praktyce.

Ponadto w ramach działania LEADER (poddziałanie „Realizacja operacji” w ramach „Lokalnych strategii rozwoju”) planuje się wspieranie operacji polegających na tworzeniu inkubatorów przetwórstwa lokalnego, rozwoju rynków zbytu oraz rozwoju produktów lokalnych. Przewiduje się również wspieranie różnych form współpracy w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych oraz zbytu produktów lokalnych. Rozwój rynku produktów ekologicznych będzie objęty pomocą pod warunkiem, że potrzeby w tym zakresie zostaną wskazane w lokalnej strategii rozwoju¹⁰.

Podsumowanie

Rynek produktów ekologicznych zarówno na świecie, jak i w Unii Europejskiej rozwija się dynamicznie. Wartość sprzedaży detalicznej w całej UE w 2015 r. wyniosła 27,1 mld euro, co oznacza wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 12,7%. Unijny rynek produktów ekologicznych, pod względem wartości sprzedaży detalicznej, uplasował się na drugiej pozycji w świecie po rynku północnoamerykańskim. Pod względem liczby gospodarstw ekologicznych Polska w 2015 r. zajęła szóstą pozycję w Unii Europejskiej. Rozwojowi rolnictwa ekologicznego w naszym kraju sprzyja niski stopień zanieczyszczenia środowiska, duże zasoby siły roboczej na wsi, a przede wszystkim rosnący popyt na produkty ekologiczne, będący wynikiem wzrostu świadomości konsumentów. Znaczący udział gruntów w trakcie konwersji na produkcję ekologiczną¹¹ w Polsce prawdopodobnie będzie mieć wpływ na wzrost liczby producentów ekologicznych w najbliższych latach, a tym samym na zwiększenie podaży z produkcji krajowej.

¹⁰ Ramowy plan działań dla żywności i rolnictwa ekologicznego w Polsce na lata 2014–2020, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2014, s. 3–5 i 35–37.

¹¹ Okres konwersji oznacza czas przejścia z produkcji konwencjonalnej na produkcję ekologiczną, rozpoczyna się od momentu przystąpienia gospodarstwa do systemu kontroli i jest uzależniony od rodzaju produkcji (od 6 tygodni w przypadku drobiu nieśnego do 36 miesięcy w przypadku upraw wieloletnich, np. sadów i owoców jagodowych). Rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 oraz Komisji (WE) nr 889/2008.

Wsparcie finansowe z PROW 2014–2020 będzie miało istotny wpływ na wzrost zainteresowania rolników produkcją metodami ekologicznymi. Najwięcej wniosków o dofinansowanie produkcji ekologicznej (stan na 30.09.2017) zostało zrealizowanych województwach zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim, co było skorelowane z największą liczbą gospodarstw ekologicznych na tych terenach.

Literatura

- Brodzińska K.: Rolnictwo ekologiczne – tendencje i kierunki zmian, Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego 2014, t. 14, z. 3.
- Europejskie partnerstwo innowacji: Możliwości dla innowacji w rolnictwie ekologicznym i agroekologii, Bruksela 2014 (dostęp: 29.04.2017).
- EUROSTAT: Organic farming statistics (dostęp: 10.02.2017).
- FIBL&IFOAM: The World of Organic Agriculture, Frick and Bonn 2017.
- Komorowska D.: Efektywność ekologicznych gospodarstw sadowniczych w porównaniu do konwencjonalnych, Zeszyty Naukowe SGGW. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 2016, 115.
- Miś T., Zając D.: Problemy rozwoju rolnictwa ekologicznego w regionie o rozdrobnionej strukturze obszarowej, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2017, 3.
- Molenda-Grysa I.: Przesłanki produkcji żywności ekologicznej w Polsce – typologia potencjałów, Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich 2016, t. 103, z. 3.
- Ramowy plan działań dla żywności i rolnictwa ekologicznego w Polsce na lata 2014–2020. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2014.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013–2014, IJHARS, Warszawa 2015.
- Strefa Inspiracji Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. Moda na rolnictwo ekologiczne stała się faktem, www.kowr.gov.pl (dostęp: 20.11.2017).
- Szarek S.: Regionalne zróżnicowanie rolnictwa ekologicznego w Polsce, Journal of Agribusiness and Rural Development 2015, 1(35).

Organic farming in Poland and its development potential under the Rural Development Programme for 2014–2020

Summary. The aim of the study was determination of the position of Polish organic farming comparing to organic farming in European Union, defining the regional locations of organic farming producers in Poland and identification of the financial support under the Rural Development Programme for 2014–2020. In the article the secondary data and the method of comparative analysis were used. Concerning the number of ecological farms, Poland had the sixth position in the European Union in 2015. The analysis shows that the largest number of applications for co-financing of organic production within framework for action „Organic farming” were implemented in the voivodeships with the largest number of organic farms in Poland: Zachodniopomorskie voivodeship, Warmińsko-mazurskie voivodeship and Podlaskie voivodeship.

Key words: organic farming, European Union, Rural Development Programme for 2014–2020